

Suomalaiset Sveitsissä "Ei-syrjityn" vähemmistön sosiokulttuurin sopeutuminen Keski-Euroopassa I osa

*"Nicht da ist man daheim, wo man seinen
Wohnsitz hat, sondern wo man verstan-
den wird."*

Christian Morgenstern

*"Ihmisen koti ei ole siellä, missä hänen
asuntonsa on, vaan siellä missä häntä
ymmärretään."*

Käännös: Anja Dobler-Mikola

Johdanto

Sveitsi kuuluu Euroopan ja koko maailman rikkaimpiin valtioihin. Täten ei olekaan mitenkään yllättävää, että Sveitsi on myös yksi tärkeimpiä siirtolaistyövoiman vastaanottajia Länsi-Euroopassa. Varsinkin kuusikymmentä-luvulla siirtolaisvirrat Sveitsiin paisuivat maan koon huomioon ottaen yli äyräidensä ja jo vuonna 1970 19 % maassa asuvasta väestöstä oli vierasmaalaisia (ilman n.s. piiloulkomaisia, jotka olivat saaneet kansalaisuuden esim. avioliiton kautta). Syntyperäiset sveitsiläiset alkoivat tämän ulkomaalaistulvan edessä tuntea perinteellisen kulttuurinsa uhatuksi ja yhä useammin ilmestyi vaatimus valtiollisista toimenpiteistä maahan muuton rajoittamiseksi eri poliittisten puolueiden ohjelmaan. Ongelmaa on pyritty ratkaisemaan Sveitsille ominaisen suoran demokratian välityksellä. Valaliiton kansa-

FL Anja Dobler-Mikola toimii Zürichin yliopiston psykiatrisen klinikan tutkimusosaston tutkijana. Oheinen artikkeli perustuu hänen lisensiaattitutkielmaansa, joka käsittelee suomalaisten sopeutumista Sveitsissä.

laiset ovat seitsemänkymmen-luvulta lähtien olleet n. joka viides vuosi vaaliuurnilla päättämässä maan siirtolaispolitiikasta ja/ tai maassa asuvien ulkomaalaisten kohtalosta, ja määräyksiä maahan muutosta on jatkuvasti tiukennettu. Siirtolaisten virta onkin jonkun verran laantunut ja maassa asuvien ulkomaalaisten osuus on viimeiset kymmenen vuotta pysynyt suhteellisen vakaana (noin miljoona vierasmaalaista viittä miljoona sveitsiläistä kohden).

Eniten siirtolaisia Sveitsiin on tullut Euroopan taloudellisesti kehittymättömiltä reuna-alueilta (Välimeren maat, Balkan, Turkki). Vielä kuusikymmentä-luvulla siirtolaisten enemmistö oli kotoisin Italiasta. Tämän päivän siirtolaiset tulevat yleensä kuitenkin jo huomattavasti kauempaa (Jugoslavia, Turkki, Lähi-Itä ja muut Euroopan ulkopuoliset kehitysmaat) ja vastaavasti ovat kulttuurierot muuttuneet silmäänpistävämmiksi. Ne näkyvät yhä selvemmin myös arkipäivän katukuvassa. Nämä kulttuuriltaan täysin erilaiset, taloudellisesti kehittymättömistä maista tulevat, usein täysin koulua käymättömät siirtolaismassat muodostavat Sveitsin ulkomaalaisongelman ytimen. Tuskin minkäänlaisia huomiota ovat saaneet osakseen kulttuuritaustaltaan paremmin mukautuneet, hyvinkoulutetut pohjois- ja keskieuropalaiset maahan muuttajat kuten suomalaiset.

He poikkeavat monessa suhteessa valtaosasta maahan muuttaneita ulkomaalaisia. Heillä on jo tullessaan yleensä hyvä koulutus ja jonkun verran kielitaitoa - molemmat resursseja, jotka ovat keskeisiä uuteen ympäristöön sopeutumiselle. Siten heillä on hyvät edellytykset onnistuneelle integraatiolle työelämään ja myös kulutukseen. He eivät niinollen koe sosioekonomista syrjintää, vaan - toisin kuin valtaosaltaan ammattitaidottomia eteläeuropalaisia siirtolaisia - heitä löyty kaikissa yhteiskuntaluokissa.

Siten eivät myöskään sopeutumisvaikeudet heidän kohdallaan ole niin silmiinpistäviä kuin vastaavat ongelmat Välimerenmaista Länsi-Euroopan teollisuuskeskuksiin muuttaneen siirtolaistyövoiman keskuudessa. Mutta myös muutto, josta ei seuraa ilmeisiä sosiaalisia haittoja, asettaa muuttajan uusien vaatimuksien ja haasteiden eteen. Sopeutuminen uuteen ympäristöön aiheuttaa usein sisäisiä ristiriitoja. Jokainen siirtolainen tuntee alussa itsensä vieraaksi. Hän joutuu kokemaan, ettei hänen tähänastisia tapojaan ja tottumuksiaan ehkä hyväksytä tai ymmärretä.

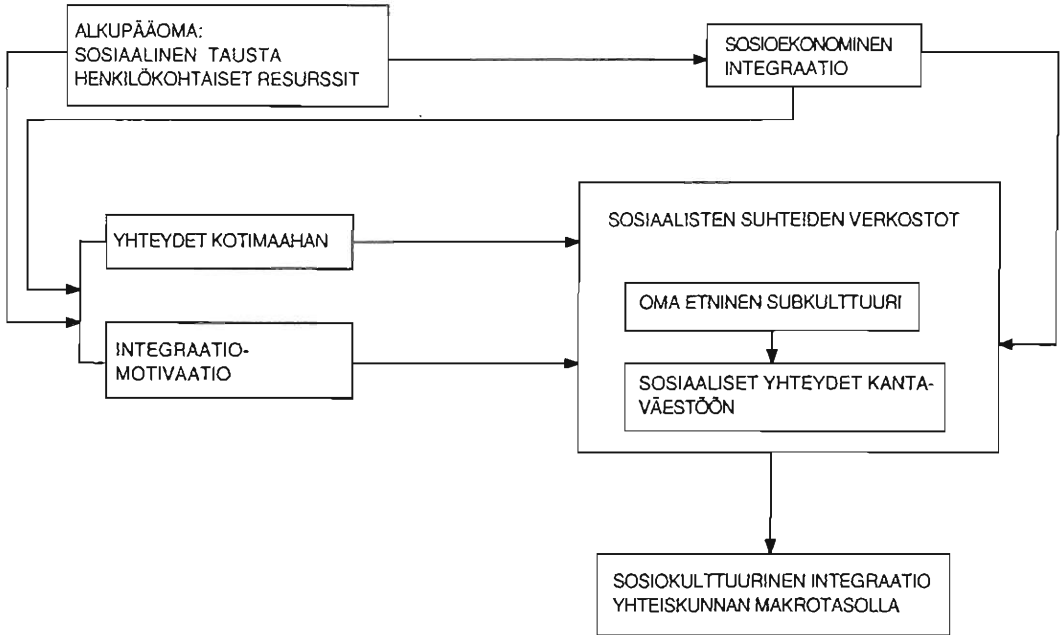
Selviytyäkseen hänen on opittava ymmärtämään vastaanottavan yhteisön normit ja arvot.

Tämäntyyppiset kulttuuriperäiset ristiriidat ja vaikeudet jäävät siirtolaistyövoiman sopeutumista käsittelevissä tutkimuksissa enimmäkseen ensisijaisempien rakenteellisten ongelmien varjoon. Tämän artikkelin perustana olevan laajemman tutkimuksen yksi tarkoitus oli selvittää sopeutumisvaikeuksia siirtolaisten keskuudessa, jotka eivät koe sosioekonomisia esteitä, eivätkä siten ole ilmeisen syrjinnän uhreja.

Näin määritelty päämäärä asettaa omat vaatimuksensa työn teoreettisille puitteille. Tärkeätä on nähdä sopeutuminen moniulotteisena käsitteenä, joka sisältää niin siirtolaisen mahdollisuudet saavuttaa hyvä yhteiskunnallinen asema (sosioekonominen integraatio) kuin myös hänen suhteensa uuden ympäristön asukkaisiin, tapoihin ja tottumuksiin yksilö- ja joukkotasolla (sosiokulttuurinen integraatio). Näiden ulottuvuuksien määrittelyssä lähdetään olettamuksesta, että mahdollisuudet keskeisten tarpeiden tyydyttämiseen, kuten riittävä elintaso, hyvät yhteisyssuhteet ja erilaiset itsensä toteuttamisen muodot, ovat edellytys ihmisen hyvinvoinnille (Allardt, 1976). Tarpeiden ilmaisu ja tyydyttäminen ovat kiinteässä yhteydessä yksilön osallistumismahdollisuuksiin erilaisilla yhteiskunnallisilla areenoilla. Sellaisia ovat esim. työelämä, perhe, ystäväpiiri ja poliittinen systeemi. Henkilökohtaisilla resursseilla on keskeinen merkitys näillä toiminta-areenoilla: ensinnäkin ne ovat tärkeä edellytys tyydyttävälle osallistumiselle ylipäätään, ja toiseksi yksilö voi osallistumalla sosiaaliin vaihtosuhteisiin hankkia uusia itselleen arvokkaita resursseja.

Siten tuntuu myös luontevalta määritellä siirtolaisten sopeutuminen uuteen ympäristöön lähtien heidän mahdollisuuksistaan tyydyttää keskeiset tarpeensa sen piirissä. Se merkitsee, että sosiaaliseen vaihtoon välttämättömien resurssien ja toiminta-areenoiden on oltava siirtolaisten

KUVIO 1:

ulottuvissa vastaanottavan yhteiskunnan puitteissa. Sopeutumisaste määräytyy täten sosioekonomisen ja sosiokulttuurisen osallistumisen kautta. Osallistumisen luonne - tapahtuuko se uuden yhteisön keskellä vai sen laitamilla - määrittelee, kuinka monipuolista ja perusteellista sopeutuminen on.

Kuvio 1 esittää mallia, johon sisältyvät sopeutumisprosessin tärkeimpien toiminta-areenoiden ja resurssilähteiden väliset yhteydet. Tässä kaksiosaisen artikkelisarjan ensimmäisessä osassa käsitellään näitä integraation eri osa-alueita kuvaavasti. Toisessa osassa on tarkoitus lähemmin tarkastella eri osa-alueiden välisiä riippuvuusuhteita kuviossa esitettyjen nuolien mukaan.

Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkimusaineisto kerättiin käyttämällä postikyselyä. Sveitsin Suomen Ystävien Seu-

ran lttä-Sveitsin osasto luovutti ystävällisesti osoitekortistonsa tutkimuksen käyttöön. Syntyperältään suomalaiset jäsenet pyrittiin tunnistamaan nimien perusteella. Sitten kyselyyn saatiin mukaan myös sveitsiläisten kanssa avioituneet suomalaisnaiset, joita virallisten ulkomaalaiskortistojen kautta ei olisi voitu tavoittaa. Otoksen heikkoutena voidaan pitää, ettei sen edustavuudesta voida sanoa mitään tarkkaa. Tämä ongelma ei kuitenkaan ole kovin keskeinen, koska tutkimuksen luonne oli exploratiivinen (vrt. Hyman, 1955) ja sen päämäärä oli ensikertaa kartoittaa "ei-syrjityn" siirtolaisryhmän sopeutumista Länsi-Euroopan teollisuuskeskuksissa.

Kaikille osoitekortiston avulla tunnistetuille suomalaisille lähetettiin kesällä 1977 n. kolmekymmentä sivua käsittävä kyselylomake, joka sisälsi kysymyksiä sekä heidän yhteiskunnallisesta asemastaan, asunto-oloistaan ja sosiaalisista verkostoistaan Sveitsissä että heidän sosiaalisesta taustastaan ja nykyisistä ystävä- tai perhesuhteistaan kotimaassa.

Kun otetaan huomioon kyselylomakkeen laajuus, voidaan vastausprosenttiin olla erittäin tyytyväisiä. Lähetetyistä 480 lomakkeesta palautettiin 310 (67%). Palautettujen lomakkeiden määrä oli ilmeisesti myös osoitus tutkimuksen suomalaisten keskuudessa herättämästä kiinnostuksesta. Kysymyksissä käsitellyt aihepiirit olivat läheisiä ja niitä ei aina koettu ongelmattomiksi ulkoisesti hyvästä sveitsiläiseen elämään sopeutumisesta huolimatta. Alunperin oli tarkoitus ottaa tutkimukseen kaikki kortiston suomalaiset sukupuolesta riippumatta. Mutta jo osoitteita kerätessä kävi ilmi, että suuri enemmistö oli naisia. Vaikka miehille siitä huolimatta lähetettiin kyselylomake, oli heidät suljettava pois tilastollisesta analyysistä, sillä vastaajien joukossa heitä oli vain 24. Empiirisessä analyysissä käytetyn otoksen suuruus on siten 286.

Kyselylomake laadittiin tietokoneajolle soveliaaksi. Aineisto analysoitiin Zürichin yliopiston laskentakeskuksessa käyttämällä tilastopaketteja SPSS, OSIRIS ja SAS. Tässä kaksiosaisessa artikkelisarjassa esitetyt tulokset ja niiden tulkinnat perustuvat kaksi- ja monimuuttaja-analyysihin kuten ristiintaulukoinnit, varianssianalyysi, MCA (Multiple Classification Analysis), AID (Automatic Interactions Detector) ja "Path-Analysis", jotka laskin lisensiaattityötani varten vuoden 1978 kuluessa. Tämän lisäksi ongelman käsittely niin varsinaisessa tutkimuksessani kuin tässä artikkelisakin saa varmasti vaikutteita omasta pian 20-vuotisesta Sveitsin kokemuksestani.

Suomalaisten sosioekonomiset resurssit

Tärkeä osatekijä sopeutumisessa on siirtolaisen mahdollisuuksien rajoissa oleva sosioekonominen asema vastaanottavan yhteiskunnan sosiaalisessa rakenteessa. Sen kautta määräytyvät siirtolaisen ulottuvilla olevat taloudelliset ja aineelliset resurssit. Siirtolaiset ovat hyvin sopeutuneet tällä ulottuvuudella, jos heillä on keski-

määrin samat mahdollisuudet aineellisten tarpeidensa tyydyttämiseen kuin maan kanta-asukkailla. Sosioekonominen integraatio merkitsee näinollen, että siirtolaisstatus ei aiheuta minkäänlaista taloudellista tai aineellista syrjintää. Se ei kuitenkaan sulje pois yhteiskuntaluokkaan tai sukupuoleen perustuvan syrjinnän mahdollisuutta.

Sopeutuminen ei kuitenkaan riipu pelkästään vastaanottavan yhteiskunnan olosuhteista. Myös siirtolaisen mukanaan tuomat resurssit kuten koulutustaso, ammattitaito tai vieraan kielen tuntemus vaikuttavat sopeutumisprosessin kulkuun. Keskeiset kysymykset tässä yhteydessä käsittelevät suomalaisten lähtöasemia kotimaassa ja niiden välittämää alkupääomaa uuteen ympäristöön sopeutumisessa. Sellaisia kysymyksiä ovat: Ketkä suomalaiset tulevat Sveitsiin? Mistä päin Suomea he ovat kotoisin ja minkälaisia resursseja heillä on tullessaan? Näihin esitettiin vastausta analysoimalla maahan muuttaneiden suomalaisten naisten sosiaalista taustaa kotimaassa, heidän koulutustasoaan ja ammatillista asemaansa.

Kyselyyn osallistuneet suomalaiset olivat odotuksen mukaan nuoria: yli puolet heistä oli kyselyhetkellä alle 30-vuotiaita (57%), 32% oli 30-40-vuotiaita ja vain 11% oli yli neljäkymmentä. Suomalaisnaisten Sveitsiin muutto näyttää olevan melko uusi ilmiö: Suurin osa vastanneista oli saapunut 60- ja 70-luvun vaihteessa: 18% oli asunut Sveitsissä vasta alle viisi vuotta, 52% 5-9 vuotta ja 30% oli ollut jo yli yhdeksän vuotta maassa. Nämä luvut vastaavat Saksan Liittotasavallassa tehtyjen tutkimuksien tuloksia (Tuomi-Nikula, 1986). Tässä käsitelty siirtolaisuus on ilmeisesti siten yhteydessä toista maailmansotaa seuranneeseen korkeamman koulutuksen yleistymiseen ja sen mukanaan tuomiin uusiin mahdollisuuksiin.

Etelä-Suomen kaupunkien nuoret naiset eivät välttämättä muuta Sveitsiin: puolet kyselyyn osallistuneista on kotoisin Itä-, Keski- tai Pohjois-Suomesta. Lapsuutensa

heistä on 53 % viettänyt maaseudulla, 29 % pikkukaupungissa ja vain 18 % suurkaupungissa (>100 000 as.). Jos verrataan näitä lukuja koko Suomen keskiarvoihin vuonna 1976 (Suomen tilastollinen vuosikirja) on Itä-, Keski- tai Pohjois-Suomen samoin kuin maaseudun osuus Sveitsiin siirtyneiden joukossa jonkun verran odotettua suurempi. Sosiaaliselta taustaltaan ja koulutustasoltaan Sveitsiin muuttaneet suomalaiset eroavat huomattavasti Länsi-Euroopan siirtotyövoiman enemmistöstä: 31 % on kotoisin ylä- tai ylemmän keskiluokan perheistä ja 62 % on suorittanut ylioppilastutkinnon. Suurin osa heistä puhui myös jo muuttaessaan ainakin jonkun verran maan kieltä: vain 16 % ei osannut ollenkaan saksaa. Kolmanneksella oli oppikoulun saksan pitkää kurssia vastaavat tiedot.

Yhteenvetona voidaan todeta, että suomalaisilla Sveitsissä oli jo maahan muuttaessaan huomattavasti paremmat lähtöasemat kuin valtaosalla valaliiton ulkomaalaisista. Heillä oli käytettävissään huomattava määrä resursseja, joiden teoreettisesti oletetaan helpottavan sosioekonomista integraatiota. Kysymys on siten ennenkaikkea siitä, kuinka haluttuja heidän resurssinsa olivat uuden yhteisön sosiaalisessa vaihdossa ja kuinka hyvin he onnistuivat käyttämään niitä asemansa vakiinnuttamiseen vastaanottavan yhteiskunnan puitteissa.

Päämäärävaltion siirtolaispolitiikalla on tähän keskeinen vaikutus. Jos se takaa mahdollisuudet monipuoliseen sosiaaliseen osallistumiseen, on integraatio lähinnä siirtolaisten resurssista riippuvainen. Sveitsin politiikka ei kuitenkaan 60-luvun puolivälin jälkeen ole ollut erikoisen suosiollinen laajamittaisen sopeutumisen toteuttamiselle. Sen päämäärä on ennenkaikkea siirtolaisuuden rajoittaminen ilman liian suuria haittoja maan talouselämälle. Työluvan saaminen on siten vaikeaa. Niitä jaetaan vain sellaisille elinkeinohaaroille, joille sveitsiläisen työvoiman hankkiminen on melkein mahdotonta. Nii-

tä ovat esimerkiksi rakennus-, ravintola-, hotelli- ja sairaala-alat. Erikoisesti sairaalat ovatkin olleet erittäin kiinnostuneita hyvin koulutettujen pohjoismaalaisten "maahan-tuonnista". Ne ilmoittavat säännöllisesti myös suomalaisissa lehdissä vapaista työpaikoista. Tältä pohjalta ei ole mitenkään yllättävää, että useimmat suomalaiset tulevat Sveitsiin sairaalaan töihin: 43 % ilmoitti ensimmäisen työpaikkansa olleen terveydenhuoltoammateissa. Vuoden 1972 jälkeen muuttaneilla tämä osuus oli jopa 60 %. He eivät kuitenkaan tule taloudellisen pakon sanelemana aputyövoimaksi: Noin puolet työskenteli alusta alkaen jo Suomessa oppimassaan ammatissa (51 %), 13 % tuli opiskelemaan ja jäljelle jäävän 37 % joukosta enemmistö tuli maahan harjoitteluvaihdon kautta. Vaikka suomalaisten yhteiskunnallinen asema ehkä siirtolaisuuden ensimmäisenä vuonna (tai ensimmäisinä vuosina) on jonkun verran huonompi kuin kantaväestön enemmistöllä, vain harvat heistä samais-tavat itsensä siirtolaisyövoiman massaan.

Vuosien kuluessa sosioekonominen integraatio yleensä paranee. Keskeinen osuus siihen on avioliiton solmimisella: 53 %:lla kyselyyn vastanneista oli sveitsiläinen aviomies. Suomalaisnaisen sveitsiläismies on useimmiten hyvässä yhteiskunnallisessa asemassa: 44 % kuuluu ylä- tai ylempään keskiluokkaan. Vastaava osuus naimattomien tai ulkomaalaisten kanssa avioliiton solmineiden keskuudessa on vain 16 %.

Avioliitosta huolimatta on työelämä suomalaisnaiselle tärkeä sosioekonomisen integraation areena. Hänelle merkitsee perheen perustaminen harvemmin omasta ammatista luopumista kuin hänen sveitsiläisille kanssasisarilleen: 51 % naimisissa olevista suomalaisista työskenteli edelleen myös kodin ulkopuolella. Vastaava osuus kantaväestön keskuudessa oli tutkimuksen suoritusajankohtana n. 30 %. Yksi selitys suomalaisten runsaaseen työssäkäymiseen on heidän korkea koulutustasonsa. Se on tärkeä edellytys

tyytytystä antavan työpaikan hankkimiselle. Tutkimus Sveitsin naisen asemasta (Held & Levy, 1973) osoittaa, että ylemmän keskiluokan naisten "vapaaehtoisien" työssäkäynnin keskeinen motiivi on mahdollisuus itsensä toteuttamiseen ammatin puitteissa. 2/3 ansiotyössä käyvistä suomalaisista aviovaimoista olikin ammatissaan vastuunalaisessa ja itsenäisessä asemassa. Naimattomien keskuudessa vastaava osuus on 43%. Olettaessa huomioon, että valtaosa naimattomista oli asunut Sveitsissä vasta muutaman vuoden ja oli alle kolmekymmentä-vuotiaita on suomalaisten naisten korkea ammatillinen asema todiste heidän menestyksellisestä sopeutumisestaan Sveitsin työelämään. Tässä suhteessa he ovat huomattavasti paremmassa asemassa kuin etelä-eurooppalaiset siirtolaisvaimot, jotka myös keskivertoa useammin ovat taloudellisen pakon sanelemina ansiotyössä kodin ulkopuolella, mutta tekevät suuren osan "liikaisesta" ja yksitoikkoisesta naisten työstä sveitsiläisessä yhteiskunnassa (Ley, 1978).

Sosio-ekonomisen integraatio ei kuitenkaan vielä merkitse monipuolista sopeutumista. Toinen tärkeä sopeutumisen ulottuvuus on sosiokulttuurinen integraatio. Se merkitsee ennenkaikkea, että siirtolainen osallistuu samassa määrin kuin kanta-asukkaat erilaisiin sosiaalisten suhteiden verkostoihin ja että hänellä on samat mahdollisuudet toteuttaa itseään uuden ympäristön puitteissa. Tällainen laadullinen osallistuminen tapahtuu yhteiskunnan makro- ja mikrotasolla. Makrotasolla se ilmenee joukkotiedotusvälineiden seuraamisena ja osallistumisena vastaanottavan yhteiskunnan poliittisiin, sosiaalisiin ja kulttuuritapahtumiin. Mikrotasolla sosiokulttuurinen sopeutuminen ilmenee siitä, missä määrin siirtolaisen ystäväpiiri koostuu uuden ympäristön kanta-asukkaista. Siirtolaisilla, joilla on kylliksi aineellisia resursseja, on myös paremmat mahdollisuudet sosiaaliseen osallistumiseen uudessa ympäristössä.

Suomalaisten sosiaaliset verkostot

Erikoisen tärkeitä sopeutumisen kululle ovat siirtolaisen sosiaaliset verkostot. Mitä enemmän ne koostuvat kanta-asukkaista, sitä todennäköisempi on kokonaisvaltainen sosiokulttuurinen sulautuminen uuteen ympäristöön. Kanta-asukkaista koostuva ystäväpiiri saa silloin keskeisen referenssiryhmän aseman, joka muovaa ympäristöön kodistuvia asenteita, normeja ja arvoja (Merton & Kitt, 1963; Gordon, 1964).

Sosioekonomisen integraationsa johdosta suomalaisilla on hyvät rakenteelliset edellytykset sosiokulttuuriseen integraatioon sveitsiläisen yhteiskunnan puitteissa. Ensimmäinen askel tähän suuntaan on usein avio- tai avoliitto kantaväestöön kuuluvan kanssa. Kuten edellä todettiin on suuri osa suomalaisista naimisissa sveitsiläisen kanssa. Naimattomistakin useat elävät avoliitossa valaliiton kansalaisen kanssa. Niinollen on luonnollista, että heidän ystäväpiirissään yleensä on useampia sveitsiläisiä: 55 % kyselyyn vastanneista on läheisessä ystävyys-suhteessa vähintään viiden sveitsiläisen kanssa (avio- tai avokumppania lukuunottamatta). Vain 3 % ei omistanut yhtäkään sveitsiläistä ystävää. 41 % ilmoitti parhaiden ystäviensä olevan sveitsiläisiä.

Oma etninen subkulttuuri on tärkeä vaihtoehto sosiaaliselle osallistumiselle uuteen ympäristöön. Koska suuri osa henkilökohtaisista tarpeista voidaan tyydyttää myös etnisen subkulttuurin puitteissa, se voi muodostua esteeksi onnistuneelle sopeutumiselle vastaanottavan yhteiskunnan puitteissa. Se ei kuitenkaan koskaan pysty korvaamaan sopeutumista uuteen ympäristöön, koska sen tarjoamat mahdollisuudet keskeisten tarpeiden tyydyttämiseen ovat pakostakin rajoitetut (Jaakkola, 1976). Subkulttuuri nähdäänkin usein ennenkaikkea sosioekonomisella ulottuvuudella syrjittyjen vähemmistöjen areenana. Tämä näkemys perustuu olet-

tamukseen, että vasta kun yksilöllä ei ole mahdollisuuksia vallitsevaan kulttuuriin osallistumiseen, hän vetäytyy subkulttuurin suojaan. Ainakin teoreettisessa analyysissä pitäisi ottaa huomioon toinenkin mahdollisuus: Myös vähemmistö voi "syrjiä" enemmistöä ja näyttää tämän vetäytymällä oman ryhmän edustajien pariin. Subkulttuurilla on nimittäin myös positiivinen merkitys sopeutumisprosessissa. Se antaa taustatukea ja auttaa siten ylläpitämään omaa identiteettiä uusien ristiriitaisien vaikutteiden keskellä. Useat tutkijat toteavat, että etnisen subkulttuurin olemassaolo suojaa siirtolaisia muuton aiheuttamilta psykososiaalisilta ongelmilta (Binder et al. 1978; Haavio-Mannila et al., 1975).

Vaikka suomalaisilla on hyvät yhteydet sveitsiläisiin, on omalla etnisellä subkulttuurilla heidän keskuudessaan tärkeä asema. Vain 7 % suomalaisista ei ole yhtään suomalaista ystävää ja kolmannes omistaa yli viisi kotimaista ystävää. Yli puolet on jatkuvasti kiinteässä yhteydessä muihin suomalaisiin Sveitsissä. Suomalaiset Sveitsissä muodostavat usein oman suljetun ryhmänsä: 87 % suomalaisten suomalaisista ystäväistä tuntee ainakin osittain toinen toisensa. Useissa kaupungeissa onkin olemassa suomalaisten kantapöytä, jonka ääreen kokoonnutaan noin kerran kuussa. Suomalaista kulttuuria pitää yllä myös Sveitsin Suomen Ystävien Seura. Se järjestää säännöllisesti vappu-, juhannus-, itsenäisyyspäivä- ja pikkujoulujuhlia. Näihin juhliin osallistuu 37 % vastanneista usein. Yllättävän suuri osa (40 %) kuitenkin ottaa vain harvoin osaa tällaisiin "virallisiin" suomalaisjuhliin.

Oman kulttuuritaustan merkitys Sveitsin suomalaisille

Useimmat tutkimukset tarkastelevat siirtolaisten sopeutumista ennenkaikkea objektiivisten indikaattoreiden avulla. Tutkimuksessa, johon tämä artikkeli perustuu, yri-

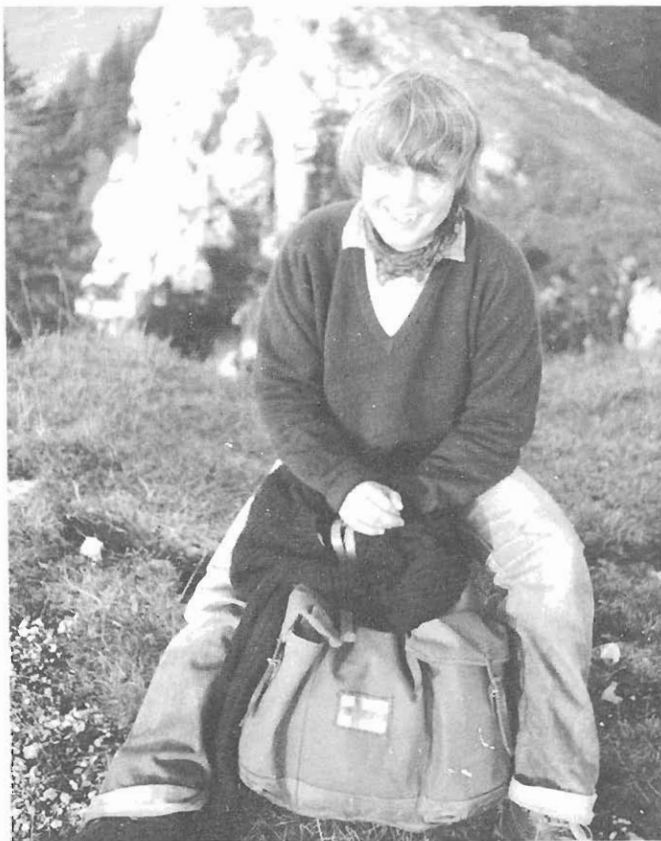
tettiin myös valaista sopeutumisen subjektiivista puolta. Objektiivista ja subjektiivista sopeutumista voidaan parhaiten analysoida ottamalla avuksi objektiivisen ja subjektiivisen sosiaalisen etäisyyden termit. Niitä käytetään tutkittaessa sosiaalisia verkostoja (Mitchell, 1971; Laumann, 1973). Objektiivisen etäisyyden aste ilmenee siinä, ovatko siirtolaiset samoissa ammattiteissa, asuvatko he samoilla asuinalueilla ja osallistuvatko he samoihin vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin kuin kanta-asukkaat vai elävätko he eristettyinä omina yhteisöinänsä vastaanottavan yhteiskunnan sosiaalisen järjestelmän ulkopuolella. Subjektiivinen sosiaalinen etäisyys taas kuvaa siirtolaisten ja kanta-asukkaiden valmiutta olla keskinäisessä kanssakäymisessä toisen ryhmän edustajien kanssa. Subjektiivinen sosiaalinen etäisyys on usein tärkeä väline oman ryhmä-identiteetin säilyttämisessä ja rajan määrittelemisessä toisiin (etnisiin) ryhmiin. Subjektiivinen etäisyys pidetään silloin voimassa ennakkoluulojen ja stereotyyppien avulla (Markefka, 1975). Siirtolaisten ja kanta-asukkaiden suhteissa syntyy herkästi ennakkoluuloja, koska kummallakaan ryhmällä ei ole mahdollisuuksia oppia tuntemaan toinen toistaan koko monipuolisuudessaan. Partikularistiset kokemukset saattavat johtaa omien rajoitettujen kokemusten yleistämiseen koko toista ryhmää koskeviksi (Heintz et al., 1978).

Kun tarkastellaan suomalaisten yhteiskunnallista asemaa ja sosiaalisia suhteita Sveitsissä, näyttää heidän ja sveitsiläisten välinen objektiivinen sosiaalinen etäisyys olevan melko vähäinen. Kuitenkin heille suhteet toisiin suomalaisiin ovat ilmeisen tärkeitä. Useimmat korostavat ainakin yhden todella läheisen suomalaisen ystävän merkitystä, vaikka valtaosa lähiystävistä koostuisikin sveitsiläisistä. Monet ongelmat, kuten silloin tällöin mieleen nouseva koti-ikävänsä tapainen haikeus, oma identiteetti ja ympäristön vieraat tavat, ovat kaikesta huolimatta senlaatuista, että vain toinen suomalainen voi ne todella ymmär-

tää. Ja myös äidinkielen taidon ylläpitämiselle on toisten suomalaisten seura välttämätön, sillä vain hyvin harva sveitsiläinen aviomies puhuu tai edes ymmärtää suomea. Kysymystä, missä määrin suomalaiset siirtolaiset Sveitsissä kokevat subjektiivista sosiaalista etäisyyttä kantaväestöön, analysoitiin tässä artikkelissa käytyssä aineistossa tutkimalla integraatiomotiivita ja oman erilaisuuden korostamista kyselyyn vastanneiden keskuudessa.

Integraatiomotiivita indikaattoreita ovat aikomus jäädä pysyvästi Sveitsiin asumaan ja sveitsiläisten ystävien tärkeys. Vaikka suurin osa suomalaisnaisista tulee alunperin Sveitsiin vuoden sopimuksella, 51 % ilmoitti kyselyhetkellä aikomukse-

naan olevan jäädä pysyvästi maahan. Yllättävää on, että vain noin puolet seka-avioliiton solmineista kuului tähän ryhmään. Avioliitto sveitsiläismiehen kanssa ei siten merkitse sveitsiläisyyden omaksumista. Vaatimus, joka vielä vuoden 1988 alkuun asti epäsuoraan sisältyi Sveitsin avioliittolakiin. Noin kolmannes tutkimukseen osallistuneista ei pitänyt sveitsiläisiä ystäviä mitenkään tärkeinä, 25 % oli sitä mieltä, että on erittäin tärkeää omistaa myös hyviä sveitsiläisiä ystäviä. Täysin ilman sveitsiläisiä ystäviä ilmoittivat tulevansa toimeen ennenkaikkea suomalaiset, joiden aviomies ei myöskään ollut sveitsiläinen. He näyttävät siten muita voimakkaammin samaistavan itsensä ulkomaalaisväestöön.

Sveitsin suomalaiset ovat ylpeitä kansallisuudestaan. Sitä pidetään näkyvästi esillä esimerkiksi reppua koristavan Suomen lipun muodossa vuoristoväestöillä.

Etäisyydestä huolimatta ovat suhteet kotimaahan säilyneet lämpiminä. Monen sveitsinsuomalaisen kesäohjelmaan kuuluvat kiinteästi Inter-raililla matkustavat sukulaисуoret. Kuvassa suomalaistyttöjä Zürichin keskustassa.

Hyvästä ulkoisesta sveitsiläiseen elämään sopeutumisesta huolimatta suomalaiset ovat ylpeitä perinteestään ja kansallisuudestaan. Päinvastoin kuin monet etelämaalaiset, jotka sveitsiläisten seurassa usein pysyvät sivussa ja yrittävät olla näytämättä ulkomaalaisuuttaan, suomalaiset pitävät oman kansallisuutensa selvästi esillä: heillä on yleensä autoissaan Suomen lippu sveitsiläisen rekisterikilven viereen kiinnitettynä ja he puhuvat kainostelematta keskenään suomea myös yleisillä paikoilla. Vaikka monet ovatkin avioliiton kautta saaneet Sveitsin kansalaisuuden, he edelleenkin korostavat suomalaisuuttaan. Yli puolet kyselyyn osallistuneista piti oman kansallisen perinteen vaalimista

tärkeänä. He olivat sitä mieltä, että suomalaisen ja sveitsiläisen kulttuurin välillä on yhtäläisyyksistä huolimatta myös olennaisia eroja, eikä suomalaisten sopeutuminen Sveitsin oloihin siten ole mikään itsensä selvyyttä. Sen vuoksi monet heistä myös pitivät suomalaisten keskinäisiä kontakteja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta välttämättöminä.

Myös yhteydet kotimaahan ovat tärkeä väline oman perinteellisen identiteetin säilyttämisessä. Sveitsin Suomen Ystävien Seura ja muutamat sveitsiläis-suomalaiset matkatoimistot järjestävät loma-aikoina, jouluna ja pääsiäisenä edullisia tilauslentoja, joten vierailut Suomessa eivät vaadi ylettömiä taloudellisia uhrauksia. 2/3 ky-

Vaikka monet suomalaiset ovatkin saaneet Sveitsin kansalaisuuden avioliiton kautta, he edelleenkin arvostavat suomalaisuuttaan. Useimpien Sveitsin suomalaisten autoissa on rekisterikilven vieressä Suomen lippu. Tällaista tapaa ei ole muilla ulkomaalaisilla. Kuva on otettu lomamatkalla Suomessa.

selyyn osallistuneista käy kotimaassa vähintään kerran vuodessa. Heillä on yleensä lämpimät ja läheisinä säilyneet suhteet vanhempiinsa ja sisaruksiin. Suomesta vierailtaan myös ahkerasti Sveitsissä ja monen sveitsin-suomalaisen kotiäidin kesäohjelmaan kuuluvatkin omien lapsien ohessa inter-raililla matkustavat sisarukset tai näiden lapset. Yhteydet kotimaahan eivät kuitenkaan rajoitu vain perhepiiriin: 60 % kyselyyn vastanneista ilmoitti olevansa jatkuvasti kiinteässä yhteydessä entisiin ystäviinsä ja koulutovereihinsa Suomessa.

Suomalaiset ja sveitsiläinen yhteiskunta

Integraatio sosiaalisten suhteiden verkostoihin eri toiminta-areenoilla on vain yksi sosiokulttuurisen integraation osa-alue. Laajamittaiseen sopeutumiseen uudessa

ympäristössä kuuluu yhtäläillä sosiaalinen osallistuminen yhteiskunnan makrotasolla. Tämä ilmenee siinä, missä määrin uusi yhteiskunta omine sääntöineen ja arvoineen muodostaa siirtolaisen normatiivisen ja moraalisen viitekehäyksen. Sitä voidaan tutkia esimerkiksi tutkimalla poliittista osallistumista. Tämä ei kuitenkaan anna oikeaa kuvaa ulkomaalaistutkimuksissa, koska poliittinen systeemi useimmissa maissa on vierasmaalaisille suljettu. Aineistossa, johon tämä artikkeli perustuu, voitiin poliittista osallistumista analysoida vain sveitsiläisen kanssa avioliiton solmineiden keskuudessa. Toinen yhteiskunnallisen osallistumisen areena ovat joukkotiedotusvälineet. Tutkimalla siirtolaisen mielenkiinnon kohteita tällä alueella, voidaan tehdä johtopäätöksiä hänen aatteellisesta suuntautuneisuudestaan. Sosiokulttuurinen integraatio merkitsee silloin, että siirtolainen seuraa lehdistön, radion ja television välityksellä vastaanottavan yhteiskunnan po-

liittistä ja sosiaalista elämää. Sveitsin kansalaisuuden avioliiton kautta saaneet suomalaiset ovat äänestyskäyttäytymisensä todellisia ihannekansalaisia. N. 2/3 kyselyyn osallistuneista sveitsiläisistä avio- vaimoista ilmoitti käyvänsä säännöllisesti äänestämässä. Tämä osuus on hyvin korkea verrattaessa sitä koko Sveitsin äänestysprosentteihin, jotka vaihtelevat 25 % ja 45 % välillä. Tuskin onkaan kysymys todellisesta käyttäytymisestä. Todennäköisempää on, että vastausjakauma kuvastaa suomalaisvaimojen normeja, jotka ilmaisevat voimakasta sveitsiläiseen keskiluokkaan sopeutumisen painetta.

Joukkotiedotusvälineiden seuraamista tutkittiin kaikkien kyselyyn vastanneiden keskuudessa. 48 % seuraa säännöllisesti Sveitsin ja oman asuinkantoninsa tapahtumia lehdistä, radiosta ja televisiosta. He eivät kuitenkaan valitse ennenkaikkea sveitsiläistä yhteiskuntaa viitekehyykseen, vaan suurimmalle osalle heistä on ominaista jonkinlainen kosmopoliittinen suuntautuneisuus. He seuraavat yhtä tiheään myös maailman politiikan tapahtumia kuin sveitsiläisiä uutisia.

Yhteenvetona voidaan todeta, että suomalaiset Sveitsissä ovat yleensä hyvin sopeutuneet yhteiskunnan eri toimintareenoilla. Heidän suuntautuneisuudessaan, integraatiovalmiudessaan ja integraationsa monipuolisuudessa on kuitenkin myös eroja. Näitä eroja ja niiden rakenteellisia ja kulttuurisia determinantteja on tarkoitus tarkastella tämän artikkelin toisessa osassa.

Lähteet

- Allardt, Erik (1976): Hyvinvoinnin ulottuvuuksia, Porvoo.
- Binder, J. & Simoes, M (1978). Sozialpsychiatrie der Gastarbeiter. Fortschr Neurol Psychiat., 46, pp. 342-359
- Dobler-Mikola, A. (1979): Probleme der soziokulturellen Integration, Lizentiatarbeit, Universität Zürich
- Dobler-Mikola, A. (1981): Determinanten der soziokulturellen Intergration, Schweizerische Zeitschrift für Soziologie, 7, pp. 257-277.
- Gordon, Milton M. (1964). Assimilation in American life, New York.
- Haavio-Mannila, E. & Stenius K.(1977):Mental health of immigrants in Sweden, Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia no. 211.
- Heintz, P. et al. (1978): Strukturelle Bedingungen von sozialen Vorurteilen, in: Karsten, A. (ed): Vorurteile, Darmstadt.
- Held, Th. Levy, R. (1973): Untersuchung über die Stellung der Frau in der Schweiz, Zürich
- Hyman, Herbert (1955): Survey design and analysis, Glencoe.
- Jaakkola, Magdaleena (1976): Friendship networks in Scandinavian countries, Research group for comparative sociology, University of Helsinki.
- Lauman, E. O. (1973): Bonds of pluralism, New York
- Ley, Katharina (1978): Frauen in der Emigration, Zürich.
- Markefka, M. (1975): Vorurteile, Minderheiten, Diskriminierung, Luchterhand.
- Merton, R. K. & Kitt, A. S. (1963): Reference groups, in: Coser, A. L. & Rosenberg, B. (eds): Sociological theory, London.
- Mitchell, J. C. (ed) (1971): Social networks in urban situations, London.
- Tuomi-Nikula, Outi (1986): Suomalaisten akkulturoituminen Saksan liittotasavallassa II maailmansodan jälkeen, Siirtolaisuus - Migration, pp. 19-27, Turku.